

Aleš Čar: *V okvari. Študentska založba, 2003 (knjižna zbirka Beletrina).*

“Pisati, kot si pes koplje luknjo ali kot si podgana dolbe svoj brlog. In zato je treba najti točko svoje nezadostne razvitosti, svoje lastno narečje, svoj lastni tretji svet, svojo lastno puščavo,” sta v knjigi o Kafki zapisala Deleuze in Guattari. Aleš Čar nam z *Okvaro* prinaša nov pogled na neolepšano (slovensko) resničnost; v vlogi točke nezadostne razvitosti pa se, kaj bi drugega, pojavijo medčloveški odnosi. Intima, ki to ni. “Seksualno nepotešene ženske in čustveno nepotešeni moški.” Generacija med tridesetim in štiridesetim letom, ki svoj psihofizični bankrot preživlja med piskanjem mobilnih telefonov in z lepim razgledom “po fužinskih stolpnica, blok, bližnjih trgovinah in parkiriščih”, po sprehajalni poti z blokovskimi psi in vsiljivo nočno razsvetljava.

Tudi v zadevah čustvenega življenja se je očitno mogoče spustiti globoko pod ledišče in zavrtati nekje okoli absolutne ničle (–273 stopinj). Čar, ki se ne obremenjuje s staromodno navlako nežnosti, poetičnosti in strastnosti, je navdih poiskal v malignih duševnih stanjih, še posebej takih, ki so sposobna v hipu razkrojiti vsako “običajno zgodbo v dvojini”. In tako je tudi scenarij za seks v Prokrustovi postelji vedno isti: “srečanje, uspel kompromis, ki prej ali slej pomeni skupno življenje, kar pomeni, da vse bolj ždiva, kar pa verjetno spet pomeni, da se dejansko ljubiva ali kaj. In to je vse,” pripoveduje Čar v zgodbi, ki jo ironično že na začetku označi za zgodbo o ljubezni in sreči. “Dolga tišina, blaga omotičnost, čeljusti školjke se zaprejo, vsak zase se skleneta vase. Hoja drug mimo drugega bo lahko trajala tedne, mogoče tudi mesece.” Avtorska zloslutnost je po neki zlovešči logiki izenačila tako otopele ločence in pare, ki jih skupaj drži le še vsemogočna gospa Inercija, kot tudi dovčerajsnje boeme, nališpane damice in poslovne Barbike, režiserje zakulisnih igrice ter hude deviante z razgledom na najbolj posvinjano človeško dno. Vsi drugačni, vsi enakopravni v

odtujenosti, in tako, kot naj bi se po srednjeveškem naziranju vsi izenačili šele v smrti, se zdaj izenačijo v naveličanosti. Še najbolj zmerna lakota po sreči je takoj kaznovana, pa tudi če gre le za nekakšno zavezništvo brez upanja na čudež, "scenarij za znosno umiranje". Lacanova teza, da "ne more biti spolnega razmerja", se tukaj zmagoslavno seli v prakso.

V *okvari* naj bi zvenelo podobno kot "v leri", v tovrstno metaforiko pa sodi seveda še "jebiga" in "kratek stik". Kratek stik, ali, bolje, kratki stiki, ki obenem naslavljajo eno od zgodb, pa večinoma označujejo stanje in ne dogodka. Znotraj življenjskega sloga akterjev gre za vrsto drobnih vžigov, ki pa ne pripeljejo nikamor. Tako kot se tudi celotno dogajanje omejuje v dometu besede *jebote*. Navdihuje pa se v živcirajočih scenah, ko moški na vsak poskus svoje partnerke, da bi se soočila s problemom, ga definirala in vsaj v mislih razrešila, zavpije: "Mi poveš, kaj zaboga se dogaja? Kaj bi rada slišala? Kaj bi rada dosegla s tem sranjem?" Globina problema je vedno le nakazana, saj Čar povsem po moško raje zajadra v širino kot v globino. Razen pri eni gre v vseh primerih za zgodbe o parih, začenjajo pa se večinoma na najnižji točki, v pasti, ki jo je zelo lahko začutiti, dosti težje razumeti in nemogoče preseči. "Vidiš to luknjo? Je rekla, vidiš ta dva psa, ki se lovita okoli luknje? To je moj zakon, je rekla, to je točno to. Loviva se okoli luknje in ne znava nehat s to jebeno hajko, razumeš, kaj mislim? Ni jasno, kdo lovi, kdo plača, tisto, nič ni jasno," govori najpreprostejša od žensk, ki pa je še tako srečna, da lahko za stanje stvari vendarle nekako obtoži moža. "Čisto jasno je, da sva se oba ujela v past, da sva zrcalno ujeta eden v drugega in da so ključi nekako izgubljeni," pa pripoveduje najbolj prefinjena med njimi. V purgatoriju medosebnih odnosov ni krivcev in ni žrtev, tako kot tudi nikakor ni jasno, na kateri točki so stvari tako neubranljivo krenile navzdol. Pri tem pa se seveda niti nima smisla spraševati, kje je tukaj avtor, na čigavi strani bi utegnil biti, skozi koga govori, medtem ko si ga ni težko predstavljati, da se premika nekje v ozadju prizorov, kjer po mačje prede v lastni nevidnosti, sem pa sodijo tudi zviti pogledi med posedanjem po foteljih. Njegovo pisanje v prvi osebi se ne razlikuje kaj dosti od tretjeosebnega, hladen, utrujen in vsega naveličan pogled z isto apatijo razpravlja o sebi in o drugih, po drugi strani pa pripovedovanje v tretji osebi ne zajema bistveno širšega zornega kota in se prostovoljno omejuje na zoženo perspektivo ubogega jaza. Če že ni vsa poanta njegovih zgodb golj v premikanju oseb, v koračenju med kuhinjo in kopalnico, v teži, ki obvisi med različnimi sogovorniki in včasih med vsako izgovorjeno besedo posebej.

Čar dela z nevhvaležnim materialom, osebe, ki z veliko težavo in odporom brskajo po sebi (še raje pa se temu kar izogibajo), moški in ženske, ki tudi v komunikaciji prisegajo na minimalizem, se tudi ne ponujajo kot priložnost za posebej privlačno fabulacijo. Prav narobe: kar šteje, je le še napetost, ki preostane, potem ko so odmišljena vsa slepila. V dogajanju, ki je vedno postavljeno tja, kjer se ne more nič več zgoditi, se tako vsa pozornost zgošča na osebe, ki pa iz zgodbe v zgodbo postajajo vse bolj ekscentrične, nekam zlovešča

ekstravagančnost pa jih, vse do težke morbidne deviantnosti v zadnji zgodbi, ovija v vse bolj nepristopno avro. Od najbolj banalnih sosedskih figur se dokaj hitro preselimo v meglice, s kakršnimi se obdajajo raznovrstni šefi šefkoviči, čudaški lastniki nepremičnin ali pa lepi izgubljeni. Diskretni namigi na zakulisne spletke se sicer dotaknejo vsesplošne fascinacije nad skrivnostnimi manipulatorji, vendar pa, tako kot v scenah s čustvenimi izbruhi, ostajajo le namigi. Vse naj bi vedno znova le "spominjalo na nekaj", avtor pa se tudi tokrat izogne kakršnemu koli razsojanju in vpletanju v dogajanje. Končno pa tudi ekstravaganca ne prispeva k prenapenjanju dogajanja, pač pa služi temu, da namnoži primerke v tem žalobnem terariju. Fine dame ga konec koncev prav tako z veseljem cuknejo (čeprav nekam strahopetno in v slogu anonimnih alkoholičark), kot to ves čas počnejo tudi najbolj zahojene prebivalke Fužin. O "pravi ljubezni" pa, zanimivo, govori le najbolj dekadentna od vseh, tržaška sadomazohistka.

Vse, kar velja na človeški, pa se v Čarovih zgodbah uveljavi tudi na živalski ravni. Navzočnost živali je nespregledljiva, in le prek njih so še možni občasni vzdihljaji po sreči divje svobode. Ki pa prav tako ostajajo le namigi, saj so tudi živali v tem svetu le ujetnice. Od muhe, ki jo je zblodilo centralno ogrevanje, do perverzno mučenih mačk in golobov se preigrava celotna lestvica iztirjenosti, izrazni potenciali favne pa se izčrpavajo v zrcaljenjih človeške brezizhodnosti. Čarovih zgodb pa si vendarle ni mogoče predstavljati brez zagonetnih mačjih pogledov in pasjega laježa, brez mušjih drekev in golobjega preletavanja, pa čeprav je njegov svet zapriseženo betonski.

Avtor, ki je pred leti silno presenetil s prvimi revialnimi objavami svojih kratkih zgodb, kmalu zatem pa še z romanom *Igra angelov in netopirjev*, se iz območja fantastične, lokalno obarvane proze seli v urbano puščavo, namesto z boemo pa se čedalje raje spogleduje s peklensko enodimenzionalnostjo. Kako dolgo je še mogoče zdržati pogled, ki hromi vsako voljo, vsako željo, neusmiljen dolgčas, ki počasi, s hinavsko vztrajnostjo razžira ure in dneve? Tako *angeli* kot tudi *netopirji* so namreč izgubili krila, plesalcev *pasjega tanga* pa se je polastila kriza srednjih let. Sicer pa je izpraznjenost medčloveških odnosov že tako vsesplošno udomačena, da se niti ni mogoče več spraševati, kje bi pa lahko naleteli na polnost. Polno življenje, ki ga s tako vnemo propagirajo priročniki za samopomoč, se leposlovja kar nekako noče prijeti, redke izjeme pa so podobne eksotičnim pticam, ki sicer razveseljujejo in presenečajo, niso pa del ekosistema.

Za konec pa še dobra novica: *Okvara* v naslovni zgodbi navsezadnje sploh ni okvara in tako nikakor ne namiguje na okvarjenost avtorja oziroma oseb. Pač pa je le napis, ki vzame vece iz prometa. O alternativni uporabi tega prostorčka pa naj si prebere vsak sam.